

Gezocht: creativiteit

Lesgeven voor de toekomst

De schilder Picasso zei ooit: "Ieder kind is een kunstenaar. Het is de kunst dit te blijven wanneer je eenmaal volwassen bent." Waarschijnlijk doelde hij niet alleen op het maken van schilderijen en andere kunstwerken, maar vooral op het vermogen tot scheppen, op welke manier dan ook. Voor velen van ons is het 'kunstenaar blijven' nog een hele opgave. Het lijkt wel of ons vermogen tot creativiteit voor een belangrijk deel verdwijnt als we opgroeien.

Wat is dat eigenlijk, creativiteit? Vaak noemen we iemand creatief wanneer hij of zij iets moois of bijzonders kan maken door een speciaal talent. Creativiteit wordt dan primair in verband gebracht met beeldende kunst, muziek of het schrijven van boeken. Je kunt het begrip creativiteit echter ook breder zien. Het reikt verder dan het domein van de kunsten en heeft veel meer te maken met het vermogen om vrij en dwars te denken vanuit een open, nieuwsgierige geest. Iemand die creatief is, is in staat steeds nieuwe invalshoeken te zien en vandaaruit ook nieuwe en onverwachte oplossingen voor – meer of minder complexe – vraagstukken te bedenken en uit te voeren. En dit komt natuurlijk goed van pas in alle domeinen van het leven, zeker met de huidige maatschappelijke uitdagingen als vergrijzing, vrede, energie en duurzaamheid.

De ontdekkingsreis van kinderen

Creativiteit wordt gevoed door verwondering. Ieder mens wordt geboren met het vermogen zich te verwonderen. En is daarmee in wezen creatief. Bij jonge kinderen is dit goed te merken. Voor hen is het leven één grote ontdekkingsreis. Alles is nieuw en hun ideeën zijn nog niet vastomlijnd. Zij onderzoeken en verkennen en durven bij alles vragen te stellen. Kinderen zijn over het algemeen heel goed in ongebreideld dromen, lanterfantien, aanklooien, spelen en magisch denken. Ze barsten van de gekke invallen en wilde ideeën. Ze tekenen rustig een roze boom of een pimpelpaarse neushoorn en bedenken een ingewikkeld vliegtuig om daarmee naar een verre planeet te vliegen die nog niemand heeft ontdekt. Allemaal zeer creatief en vol vertrouwen in de eigen oplossin-

gen. Illustratief is het verhaal van een meisje dat een tekening wilde maken van God. Toen de juf opmerkte dat dat wel heel lastig was omdat niemand weet hoe God er uitziet, antwoordde het meisje: "Oh, maar zo meteen wel!"

Inspirerende omgeving

Omdat ieder mens inherent creatief is, zijn veel pedagogen en psychologen het er inmiddels over eens dat de context belangrijk is bij het tot bloei komen van onze creatieve vermogens. Ouders, opvoeders en leerkrachten spelen daarbij een belangrijke rol. Zij kunnen vanuit een open houding en het bieden van ruimte voor ontplooiing en acceptatie van mislukking, een veilige en tegelijkertijd inspirerende omgeving realiseren. Hierin kunnen kinderen vrij leren, hun creatieve denken ontplooiën en opgroeien tot creatieve volwassenen die in staat zijn richting te geven aan hun eigen leven. Ook kunnen de kinderen van betekenis zijn voor anderen en voor de maatschappij in het algemeen. Verbeeldingskracht in uitvoering.

Wat doen de scholen?

Toch is het opvallend hoeveel volwassenen het gevoel hebben niet creatief te zijn. Kun je (het vertrouwen in je eigen) creativiteit in de loop der jaren dan soms verliezen of misschien zelfs afleren? Ken Robinson, veelgeprezen schrijver, adviseur en spreker over het begrip creativiteit, denkt van wel. Hij is stellig van mening dat vooral het huidige onderwijsstelsel niet bepaald bevorderlijk is voor het ontdekken en ontwikkelen van onze creativiteit. Sterker nog, het is

in onderwijs

Hoe creatief is de leerkracht?

Leerlingen worden uitgenodigd tot spel en intuïtie.

behoorlijk belemmerend. In een, inmiddels door miljoenen via internet bekeken speech uit 2006 met de veelzeggende titel *How schools kill creativity* ontpopt hij zich als vurig pleitbezorger van het waarderen van creativiteit binnen het onderwijs. Creativiteit, aldus Robinson, is minstens zo belangrijk als kennis en geletterdheid en zou dezelfde status moeten krijgen. Helaas is het onderwijssysteem vooral gericht op het cognitieve leren; via vakken als taal en rekenen worden kinderen daarop van jongs af aan gestandaardiseerd getest, getoetst en afgerekend. Er is te weinig ruimte voor oorspronkelijk denken en daarmee wordt niet alleen een belangrijk potentieel van leerlingen onderbenut – waardoor ze niet bepaald gelukkiger worden – maar wordt ook een klimaat geschapen dat vernieuwing in de weg staat. En dat kan de maatschappij zich in deze tijd absoluut niet veroorloven.

Leerkracht als 'change agent'

Robinson werkt zijn ideeën verder uit in boeken als *Het Element* en het onlangs geheel herziene *Buiten de lijntjes*. Hij pleit daarin voor een onderwijssysteem dat er aan bijdraagt dat kinderen later kunnen leven en werken in hun 'element': dat ze kunnen doen waar hun passie ligt en waar ze goed in zijn. En daarmee dus ook van betekenis kunnen zijn voor de maatschappij. Dat kan alleen wanneer er binnen het onderwijs structureel aandacht is voor verbeeldingskracht, creativiteit en diversiteit in leren. Hiermee sluit hij in belangrijke mate aan bij de filosofie van de meervoudige intelligenties van Gardner. Robinson laat zich inspireren door de zogeheten 'vernieuwingsscholen' die van oudsher veel aandacht besteden aan de creatieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en aan onderwijs dat aansluit bij de diversiteit in leerstijlen en de behoeften van het individuele kind. De rol van de leerkracht, die ook 'in zijn element' werkt en een persoonlijke relatie heeft met de leerling, is daarbij van onschatbare waarde. Hij is immers degene die de leerlingen kan aanmoedigen hun creatieve potentieel te ontdekken en te ontwikkelen. Hij is degene die kan uitnodigen tot experimenteren, tot kritisch en vrij denken, tot het spelen met ideeën en het leren vertrouwen op intuïtie. Hij is echter ook degene die vanuit ratio of vanuit gestandaardiseerde leerdoelen de creativiteit en het vertrouwen van kinderen in de kiem kan smoren. Opvoeders en leerkrachten kunnen 'change agents' zijn. Of niet.

Wanneer creativiteit en kennis samenkomen...

Dat is nogal een uitdagende verantwoordelijkheid, getuige de, ook in Nederland, levendige discussies over hervorming van het onderwijs. Velen pleiten voor 'open' manieren van lesgeven die niet louter gedicteerd worden door vastgestelde leerdoelen met gestandaardiseerde routes daar naartoe. David van der Kooij is één van hen. Hij is tevens één van de grondleggers van het *Ideeëntoestel*; een lesprogramma voor het ontwikkelen van creatief denken in het basisonderwijs. Hij houdt zich al jaren bezig met creatief denken en vindt dat je er niet vroeg genoeg mee kunt beginnen. Er wordt pas werkelijk geleerd wanneer creativiteit en kennis samenkomen, in een leerklimate waar nieuwsgierigheid, ruimte voor het onverwachte en de autonomie van het kind centraal staan. Via zijn weblog *Vindingrijk* wil hij een brug slaan tussen creatieve vaardigheden en leren. Onlangs verscheen zijn *Grote Vinding-*

rijkboek, een werkboek met talrijke praktische (les-)suggesties om het vermogen tot creatief denken in het basisonderwijs, van zowel leerkrachten als leerlingen, te versterken. “De kunst is om creatief denken te integreren en in balans te brengen met het bestaande curriculum. Want ook kennis is belangrijk. Je herkent mogelijkheden als je kennis van zaken hebt”.

Onderwijs kan zich weer verbinden met het echte leven van jonge mensen en hun dromen en hoop voor de toekomst niet smoren maar koesteren. Gelukkig zijn er steeds meer leerkrachten die soms tegen de klippen op, binnen de kaders van de hun opgelegde onderwijsprogramma’s, precies dát willen doen. Dat is hoopgevend. Uiteindelijk zal dit in het voordeel werken van zowel de leerling en de leerkracht als de maatschappij. Immers, alle mensen functioneren beter wanneer ze in verbinding staan met de dingen die hen inspireren.

Meer weten?

Boeken

Ken Robinson:

Het Element. Als passie en talent samenkomen, Spectrum, 2011

Buiten de lijntjes. Herontdek je creativiteit, Spectrum, 2013

Vind je Element, Ontdek je passie en talenten en verander je leven, Spectrum, 2012

Het grote vindingrijkboek. Zo leer je kinderen creatief denken!, David van der Kooij, 2013, Leuker.nu

Websites

www.creatiefdenkeninonderwijs.nl

www.ideeentoestel.nl

www.vindingrijk.wordpress.com.

Kijk voor waardevolle discussies over de betekenis van (creativiteit in het) onderwijs en mogelijke hervormingen ook eens op www.hetkind.org en www.onderwijsmaakjesamen.nl.

Dit artikel kreeg je van Educare!

Educare is een tijdschrift over opvoeden en onderwijs vanuit verbondenheid. Het wordt uitgegeven door Stichting Universele Opvoeding en verschijnt 5x per jaar. Ieder nummer bevat een uitneembaar katern met praktische oefeningen en informatie die je thuis en/of in de klas kunt uitvoeren.

Wanneer je op de hoogte wilt blijven van nieuws over opvoeding en onderwijs in verbondenheid, dan kun je je inschrijven op onze digitale nieuwsbrief. We sturen je dan ook bericht wanneer de nieuwe Educare (het tijdschrift) uitkomt. We gebruiken de nieuwsbrief tevens voor nieuws wat niet in het tijdschrift gedrukt kon worden en om je op de hoogte te houden van ontwikkelingen op onze websites.

Schrijf je nu in op de nieuwsbrief en ontvang direct 6 Educare katernen (pdf):

1. Leren met Hart Focus
2. Schatgraven in jezelf
3. Verrassend tekenen
4. Opgroeien in verbondenheid
5. Leren kun je leren
6. De rol van spiegelneuronen

Je vindt het inschrijfformulier op onze homepage op www.educare.nl

Op onze website kun je ook een abonnement afsluiten op het tijdschrift zelf of ter kennismaking een proefnummer aanvragen.

De websites van Stichting Universele Opvoeding:

- www.educare.nl – alles over het tijdschrift Educare
- www.opvoedingsboek.nl – wekelijks een boekbespreking...
- www.opgroeieninverbondenheid.nl – wekelijks een praktische tip...
- opvoedingenonderwijs.ning.com – digitale ontmoetingsplaats voor leden

Copyrights van alle teksten en foto's in deze pdf berusten bij Stichting Universele Opvoeding en de respectievelijke auteurs en fotografen. Je mag er niets uit kopiëren zonder hier vooraf toestemming voor te vragen. Je mag wél deze pdf in zijn geheel doorgeven aan vrienden en/of collega's van wie je denkt dat ze belangstelling hebben voor de inhoud ervan.

St. Universele Opvoeding – Hendrik Marsmanweg 16 – 4103 WS Culemborg – redactie@educare.nl